

ביכורים, העתקתי תו"ד שדבריו לא הובאו באחרונים הרגילים להעתיק כל דבריו -

(ב) והנה לפני איזה שנים העירוני לפי המובא בהגהו' רעק"א (אה"ע סי' פ"ה סע' ז') שדעת ה"ר אלחנן הובא במרדכי פ"ק דקידושין [סי' תצ"ג] דהבעל הנותן מתנה לאשתו דוקא בזיכה לו ע"י אחר דאל"כ אין קנין לאשה בלא בעלה ודעת הר"י שם דיכולה לזכות בעצמה, א"כ לפ"ז יש מקום להדר ביוט"ר שיזכה לה הבעל דוקא ע"י אחר ולא ידענו אם יש מקפידים בזה וכ' שמצא בחזו"א אה"ע (הל' כתובות סי' ע"ג אות י"ז) שכ' ע"ד הרעק"א ונראה דאין כאן ספיקא לדינא דודאי זוכה ע"י עצמו וכבר הכריע ר"י הדבר ממשנה מפורשת וכו' וע"ע שכ' שם החזו"א בסקט"ו ונראה דה"ר אלחנן לא חלק על ר"י אלא שאמר דמהא דב"ב נ"א ע"א לחוד ליכא למשמע וכמבואר בלשון המרדכי ע"ש אלא שהרעק"א הא לא ס"ל כן בדעת הראשונים וצ"ע למעשה עכ"ד המעיר - אין ספר החזו"א על אה"ע ת"י, אולם כנראה לא הי' לפני החזו"א תשו' ראנ"ח, שהרי הרעק"א שם בהגהותיו מסיים ועי' תשו' ראנ"ח ח"ב סי' ב' ושם האריך לבטל טענה זו לומר דא"א לזכות לאשה במתנה מבעלה רק כשזיכה לה ע"י אחר עפ"י דעת ר' אלחנן וז"ל: ונלע"ד שאין טענה זו מספקת לבטל הנתיעה, דר' אלחנן יחיד היא בסברא הזאת וכל הפוסקים חולקים עליו, ר"י ז"ל כמו שכ' התוס' בשמו והרא"ש וכו' והר"ן וכו' והרי"ף והרמב"ם וכו' וכש"כ שלפי האמת נראה דאף ר"א לא אמר אלא לדחי' בעלמא לומר דאין ראי' מההיא דחזקת הבתים שאפשר לפרשה במזכה ע"י אחר, אבל מכ"מ קושטא דמילתא דקנתה האשה אפי' באין

מזכה ע"י אחר וכמו שיש להוכיח מההיא דעירוב דטענה דיש לה חצר לא מהניא אלא דוקא כשת"ל דיש לה יד לזכות דמגו דזכיא לנפשה וכו' אבל אם א"א לה לזכות לא מהניא כלל ואפי' יש לה חצר וכן נראה מל' המרדכי שכ' ואומר הרב ר' אלחנן דההיא יש לדחות דמיירי במזכה לה ע"י אחר וכו' ואומר ר"י דנראה לו דאפי' ע"י עצמה דקנתה מההיא דעירובין, שנראה דההיא דבתרא יש לדחות דאין ראי' משם אבל מכ"מ מההיא דעירובין יש ראי' וסלקא השתא מסקנא דיש לה יד מבעלה עכ"ל א"כ גם הסכמת הרעק"א היא כדברי החזו"א ואשה שפיר זוכה מבעלה אפי' אינו מזכה ע"י אחר וא"ש מנהג ישראל קדושים שאין אף א' מקנה לאשתו הלולב ע"י אחר ופוק חזי מאי עמא דבר.

(ג) אלא דמה דפשיטא לי' לבכורי יעקב דאם האשה נוטלת לולב שאינו שלה הוי ברכתה ברכה לבטלה וצריך שיהי' קנוי לה, בראשית ההשקפה הדבר צע"ג דלכאור' מוכח איפכא שהרי התוס' חולין (ק"י ע"ב ד"ה טלית) כתבו מדאורי"י פטורה לעולם וכו' אלא לפי שנראית כשלו תייבוחו חכמים משלשים יום ואילך וכו' ולענין ברכה נראה שאין לברך על השאולה, [יש מקום להסתפק בכונת התוס' דאפשר קאי על לאחר למ"ד וכן נראה קצת מארה"ח (במאיר לארץ סק"ד) שכ' דלאחר למ"ד יש לברך, כנראה מדברי התוס' ואף שחיובו הוא רק מפני מראית העין כ"כ הרשב"א בתשו' (ס' תקכ"ה) לברך על שחיטת בן ט' כשהפריס ע"ג קרקע אף דלא בעי שחיטה רק מפני מרה"ע, אולם בלב אריה הוכיח דקאי אתוך ל' ושכן מוכח מהמג"א סי' י"ד סק"ה], אע"פ שאומר ר"ת דנשים

ורק מה שהבעלים חייבים יכול לברך אם ירצה, א"כ אף שהציצית שאולין יכול לברך וזה ברור לדעתי, ויצא לנו מזה דאשה יכולה לברך על אתרוג השאול עכ"ד הרי כתב בפשיטות שלא כדברי הבכורי יעקב.

(ד) אבל אין הדבר פשוט כ"כ שנכון לברך על טלית שאולה בתוך ל' ע"י בארצות החיים (סי' י"ד סע' ג') כ' אבל טוב שלא יכניס את עצמו בספק ברכה לבטלה וכ' במאיר לארץ (אות ט"ו) דהא גם לענין נשים דעת ר"י שלא לברך אמ"ע שהז"ג, כש"כ כאן שכ' התוס' שי"ל שאפי' לר"ת שנשים מברכות, אטלית שאולה לא יברך כ"כ הג"י וכן בא"ח בשם הרי"ף שלא לברך - ז"ל הג"י (י"ב ע"א) כיון שגדולי רבותינו הצרפתים חוששין מלברך בטלית שאולה מצוייצת תוך ל' יום ראוי לחוש לדבריהם שלא לברך - הנה מתחלה כתב מדאורייתא פטורה דכסותך אמר רחמנא דמשמע כסות שלך ופטורה מן הציצית ואם רצה לעשות ה"ז משובח ומברך עלי' וכן נהגו לברך על טלית שאולה מצוייצת וכן דעת מורי ז"ל, הנה התחיל בשני דברים בשאל כסות ועשה בו ציצית ואח"כ כתב בשאל טלית מצוייצת וכשהביא דברי גדולי רבותינו הצרפתים לא הביא אותם רק לענין שאל טלית מצוייצת, ולכאור' הוא דיוק שראוי לשים לב אליה.

(ה) ועי' בלב ארי' חולין (ק"י ע"ב) שכ' וראיתי בש"ע הקטנים (ד"א ב"ד סי' רפ"ו) בהגהת אשל אברהם שה' בשם תשו' ב"י [הוא שו"ת בית יהודה יו"ד סי' י"ט] שנסתפקו בשוכר בית בחור"ל שפטור ממזוזה כל ל' יום אם רצה לקבוע מזוזה אי מברך וסיים דאין לסמוך

מברכות אסוכה אע"ג דפטורות דהוי אינו מצווה ועושה מדאשכחן רב יוסף דאמר מאן דא"ל הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצוה עכידנא יומא טבא לרבנן, ואם לא הי' יכול לברך כל הברכות לא הי' שמת בדבר, מכ"מ לא דמי לטלית שאולה, דהתם אדם אחר הי' חייב שאינו סומא או שאינו אשה אבל הכא כל אדם פטור כשאינו שלו ואעפ"כ המברך לא הפסיד ופי' המעדני יו"ט [או"כ] דהמברך לא הפסיד שיכול לסמוך עצמו על הא דנשים מברכות ושלא לחלק ביניהן לטלית שאולה, והובא במג"א או"ח סי' י"ד סק"ה נופי' הלבוש דהך דשאולה דומה לנשים שמברכות כיון שהנשים חייבים ה"ה בשאולה דגבי הבעלים הוי האי טלית בר חיובא יכול גם השואל לברך] אלא דיותר טוב שלא לברך דלא דמי ממש לנשים מכ"מ המברך לא הפסיד, וכ"כ עוד המג"א בסק"ח ליישב דעת המחבר (סע' ד') דס"ל דיותר ליטול טלית חבירו ולברך עלי' שנתקשה המג"א איך מותר לברך עליו ות' עפ"י דברי התוס' והרא"ש דאע"ג דפטור מציצית רשאי לברך כמו הנשים, וכ' בס' תהל"ד, מה שהקשה הד"ח על המג"א כיון דהציצית שאולין הוי כמו אתרוג השאול דליכא סברא שיהי' מותר לברך עליו אם ירצה ע"כ, ולענ"ד דברי המג"א נכונים, דבאמת טעמא בעי למה לא יברך על אתרוג השאול אם ירצה כמו הנשים אלא דע"כ לא כתבו התוס' והרא"ש דיכול לומר וצונו אלא באינו מחויב ועושה אבל במחויב ואינו עושה כדין איך יאמר וצונו, ולכן א"י לברך באתרוג השאול אם ירצה, כיון דמחויב ליטול אתרוג שאינו שאול אבל בשואל טלית מצוייצת דהוא אינו מחויב

(ו) ובשו"ת הרי בשמים (מה"ת סוס"י רי"ט) כתב ולענין הברכה בשוכר סתם אין לברך מחשש ברכה לבטלה אף דבתוס' חולין ק"י כתבו דהמברך על טלית שאולה לא הפסיד ^{הה"מ 1234567} בכ"ז לכתחלה. אין לברך כמ"ש בתוס' שם דל"ד לנשים ולסומא דמברכין משום דאדם אחר שאינו סומא או שאינו אשה חייב אבל הכא כל אדם פטור כשאינו שלו ע"ש ובנמק"י הל' ציצית מבואר דהמברך על טלית שאולה הוי ברכה לבטלה ע"כ, וכבר העירותי לעיל אות ד' דהנמוק"י קאי רק על שאל טלית מצויצת, ושפיר יש מקום לחלק לפי מש"כ בדרך החיים הל' ציצית (דן ציצית שעשן עכו"ם סי' ד') שהעיר ע"ד המג"א סק"ח שכ' לדמות טלית מצויצת למניח ציצית לטלית שאולה דאין נראה כי התוס' והרא"ש כתבו שפיר ^{הה"מ 1234567} בנדון דידהו שהטיל בהבגד ציצית שלו אף שהבגד פטור מכ"מ מברך עליו כמו דנשים מברכות ^{הה"מ 1234567} על מ"ע שהז"ג אבל כאן בג"ד ששאל בגד עם ציצית הוי כחוטין שאולין ואתרוג שאול דפשיטא דאין מברכין עליהן - וכנראה הוא ג"כ הערתו של הרעק"א בהגהותיו (בעין הגלין נדפס בתוספת ביאור והוא מהגהות רעק"א שנדפסו בדפוס יאהאניסבורג ע"י בנו הג"ר יצחק לייב זצ"ל ח"ל: גם בעיקר היסוד דברי תוס' לדמות לטלית שאולה לנשים זהו רק בטית שאולה ומטיל בו ציצית משלו דציצית כשרים אלא דטלית פטור בזה רשאי לברך כמו נשים אבל הכא בשואל טלית מצויצת י"ל דהציצית אינם שלו ופסולים לו אלא דיכול ללבוש כיון דטלית הוא שאול ופטור מציצית פשיטא דא"י לברך, ועוד נסתפק יותר בשאל טלית מצויצת ולאחר למ"ד יום אם רשאי ללבוש כיון דטלית חייב בציצית א"י לפוטרו בציצית אלו שהם שאולים או דנהי דא"י לפוטרו לעשות ציצית אחרים

למעשה לברך ע"ש ולא ידעתי מה מקום ספק יש בזה, כיון דהתוס' כתבו כאן דאף בטלית שאולה המברך לא הפסיד א"כ ק"ו לענין מזוזה דאחר ל' יום יהי חייב מדאורייתא וכמ"ש לעיל בשם תוס' והרשב"א וז"ב עכ"ל - בשו"ע המצויים לא נדפס עה"ג אשל אברהם ביו"ד אולם באו"ח הוא נדפס ושם כ' ממש כדברי הלב ארי' ז"ל סי' י"ד סק"ב וז"ל: עבה"ט סק"ה ומזה הותר ההסתפקות של מהר"י חאגיז ז"ל בהל"ק סי' צ"ב בשוכר בית בחו"ל דק"ל כל למ"ד יום פטור ממזוזה אי רשאי להחמיר ולברך עליו תוך הזמן ועי' ת' בית יהודה סי' י"ד [ט"ס וצ"ל י"ט] ובפת"ש ביו"ד (שם סק"ז) הביא דברי הא"א שם וציין ע"ז דברי הא"א באו"ח ושכן העלה בשו"ת רב משולם סי' א', ובשו"ת השיב משה (חיו"ד סי' נ"ג) כ' מ"ש בשם א"א לא ידענא, כי אין בידי השו"ע עם הא"א, רק כבר יש אצלי פלפול עצום בזה, והעליתי דגם השוכר בית יש לו לברך תיכף כשקובע מזוזה עכ"ל, ומרן הגאב"ד זצ"ל בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' צ"ג) כ' ע"ז והנה אין אתנו תשובה הנ"ל שהזכיר בדבריו, ולא ידענו טעמו ונמוקו בזה, אך נשתייר אתנו נימוק אחד שהביא חתנו בשו"ת ארי' דבי עילאי (חיו"ד סי' י"ז) שהעיר שם על מה שנהגו העולם דהשוכר בית קובע תיכף ומברך דהא לפי המבואר בשו"ע יו"ד ה"י מהראוי שלא לקבוע מזוזה רק עד אחר ל' יום, ומי שרוצה לקבוע תיכף מהראוי שלא לברך כיון דפטור, וכו' וכ' שם שמעתי מכבוד חותני הרב הגאון נ"י שדעתו דהמברך לא הפסיד דומה למש"כ המג"א (סי' י"ד סק"ה) וכמ"ש הא"א המובא לעיל והוכיח מזה כדברי חותנו ופלפל בזה וע"ש מש"כ ליישב מנהג העולם עכ"ד.

שהם שאולים מכ"מ אותם שהם קבועים בטלית מעידן
שאלה ^{אמר החכם} בין דהחיוב משום מרה"ע דנראות כשלו
ממילא גם הציצית מחזי כשלו ואין בזה משום מרה"ע
וצ"ע לדינא עכ"ל - ובתשו' רבינו יעקב מליסא חאו"ח
סי' א' [שנדפס בב"ב חשכ"ט] יש שם חשו' להג"ר
שמחה נתן אבר"ק מאשציסק שהשיג על הדרך החיים
דמ"ש טלית שאולה דיכול לברך ומ"ש אתרוג ביום
ראשון - והשיב ע"ז שכך כוונתו בהשגתו ע"ד המג"א
דעיקר החילוק הוא, דבשלמא טלית שאולה דלא
פסלה תורה כ"א פטרה התורה מציצית, ועל פטור
יכולין לברך כמו נשים במ"ע שהז"ג אבל כלולב
ואתרוג שאולין דל"ש שם פטור כ"א פסלה התורה
מלצאת, ועל פסול לא שמענו מעולם לברך ^{זה ברור}
לחלק בין פסול לפטור - ואין להתעקש ולומר, דלא
פסלה התורה ^{אמר החכם} ציצית שאולין רק על טלית שלו, אבל
בטלית שאולה דפטורה מציצית, יכול לברך אפי'
בעושה ציצית שאולין דפסלן התורה, דא"כ אשה
תברך ביו"ט ראשון על אתרוג שאול, וזה אינו דכיון
דפסלה התורה לבר חיובא אין לברך על פסול אף
בעושה בענין פטור וזה ברור מאד בבירא דהאי
מילתא עכ"ל הרי מאי דכ' לחדש בתהל"ד שגשים
מותרות לברך על אתרוג שאול פשיטא לי' לדרך החיים
להיפוך והערת תהל"ד יישב לנכון.

(ז) לפי הנ"ל (באות ו') יש לומר דבדוקא נקט
הנמוקי יוסף (שהו' באות ז') בתחלה דאם
רצה לעשות ציצית בטלית שאולה ה"ז
משובח ומברך עלי' ושכן נהגו לברך על טלית
שאולה מצוייצת וכאשר הביא דעת גדולי
רבותינו הצרפתים לא הזכיר רק טלית
מצוייצת דלהנ"ל חילוק גדול ביניהם - אלא
דמלשון הגהו' סמ"ק (מצוה ל"א אות כ')
והעתיקו בא"ח הל' ציצית סי' ל' ובכלבו (סי'
כ"ב) שכ' דהמברך על טלית שאולה הוי ברכה
לבטלה, מיהו י"א אע"ג דטלית שאולה

פטורה מן הציצית מכ"מ יכול כל אדם
להחמיר ולהטיל בה ציצית כ"ה בא"ח] לברך
עלי' ולא הוי ברכה לבטלה מידי דהוי אנשים
שמברכות אלולב ואשופר אע"ג דיש לחלק
קצת גם בתוס' שאנץ פי' המברך על טלית
שאולה לא הפסיד ולפ"ז יש לברך על טלית
של חבירו אפי' בלא מתנה רק שיתן לו חבירו
רשות ואפי' בלא רשות נמי דמסתמא ניחא לי'
לאיניש דנעביד מצוה בממוני' [ומש"כ
בארצה"ח שדעת הא"ח בשם הרי"ף דהוי
ברכה לבטלה, צריך להגיה הר"פ במקום
הרי"פ, וגם יש להעיר דמאי מייתי ראי' מא"ח
בשם הרי"פ דהא הוא עצמו הביא דעת הי"א
נראה שדעתו מסכמת להי"א] - עכ"פ מוכח
מדברי הגהו' הסמ"ק והא"ח כדברי המג"א
שהרי ממה דיכול אדם להחמיר ולהטיל בה
ציצית, ומזה למדו דהה"ד דמותר לברך על
טלית של חבירו שהוא טלית מצוייצת אלמא
דלא מחלקים כחילוקם של הדרך החיים
והרעק"א ולפ"ז יוקשה קושיית הדרך החיים
דמ"ש מאתרוג השאול ושפיר צריכים אנו
לבוא לחילוקו של התהל"ד דיש חילוק בין
היכא שהוא מצווה א"י לצאת באתרוג השאול
משא"כ באשה שאינה מצווית שפיר יכולה
לצאת באתרוג השאול.

(ח) אמנם צריכים אנו עדיין למודעי דאפי'
לדברי התהל"ד שגשים יכולות לצאת ידי
חובתן באתרוג השאול, מכ"מ באשה נשואה
לאו שפיר דמי, שהרי כבר הבאנו בארוכה
(באות א') דברי הבכורי יעקב איך דרך הישרה
לאשה נשואה שתוכל לברך על ד' מינים,
והמובחר שבהן כשבעלה נותן לה, דכשהבעל
נותן מתנה אינו אוכל פירות משא"כ כשאחר
נותן זוכה בו הבעל ומיחשב כשלו, ונראה